

อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง

นาย ทิบุตย์ หักถถกิจโกศล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2527

ISBN 974-563-845-5

009833

I 166 824 39

PUBLIC MONUMENTS IN THAILAND : A POLITICAL STUDY

Mr. Piboon Hatthakitkosol

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1984

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง

โดย นาย ทิบุตย์ หักดกจิโกศล

ภาควิชา การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุรสำราญ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคินทร์ บุณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตนารักษ์)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวนิช)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุรสำราญ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อนุสาวรีย์ไทย : การศึกษาในเชิงการเมือง

ชื่อนิสิต นาย ทิบูลย์ หัตถกิจโกศล

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สุขสำราญ

ภาควิชา การปกครอง

ปีการศึกษา 2527

บทคัดย่อ

อนุสาวรีย์ที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปตามถนนหนทาง หรือตามสถานที่สาธารณะทั่วไปนั้น เป็นอนุสาวรีย์แบบสมัยใหม่ที่รับอิทธิพลมาจากประเทศตะวันตกเมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 แล้วได้มีการสร้างกันอย่างจริงจังขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 นับตั้งแต่สมัยนั้นเป็นต้นมาการสร้างอนุสาวรีย์ก็ได้รับความนิยมมากตลอด กังจะเห็นได้ว่าจำนวนของอนุสาวรีย์มีเพิ่มขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ จากจำนวนที่ค่อนข้างมาก และการปรากฏตัวของอนุสาวรีย์ในปัจจุบัน ทำให้อนุสาวรีย์เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน และสังคมอย่างปฏิเสธไม่ได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสร้างอนุสาวรีย์กับการเมืองไทย และบทบาทของอนุสาวรีย์ที่มีต่อการเมือง และสังคมไทยโดยเฉพาะบทบาทในการหล่อหลอมกลมกล่อมเหล่าประชาชน ที่มีอำนาจในแต่ละยุคแต่ละสมัยพยายามที่สร้างขึ้นผ่านอนุสาวรีย์ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็น ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของผู้มีอำนาจและประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้ และยังมุ่งศึกษาถึงแนวโน้มทางความคิดของประชาชนในปัจจุบันที่ควรรับรู้สัมพันธ์กับอนุสาวรีย์เหล่านี้ที่อยู่ตลอดเวลาคำว่า จะเป็นไปในทิศทางใด โดยการสร้างภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์ทั้งหมด

ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างอนุสาวรีย์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ

การเมืองไทย และอนุสาวรีย์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยมาตลอด ทั้งในด้านการ
ถูกใช้เพื่อหาผลประโยชน์ทางการเมือง และในการหล่อหลอมกลมเกลียวประชาชน โดย
ที่อนุสาวรีย์เองสามารถสะท้อนให้เห็น ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของผู้มีอำนาจและ
ประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่อนุสาวรีย์แห่งนั้นเกิดขึ้นได้ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นภาพความ
รักแค้น และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยได้ในบางส่วนอีกด้วย ในด้านของการพยา
บายหล่อหลอมกลมเกลียวทางการเมืองและสังคมนั้น จะเห็นได้ว่า ความคิดที่มีบทบาทสำคัญ
ที่สุดที่แสดงผ่านอนุสาวรีย์คือ ความคิดที่มุ่งให้ความสำคัญไปที่สถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรี
ความคิดที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ ความคิดทหารนิยม และความคิดชาตินิยม ที่เป็น
ประโยชน์โดยตรงต่อกลุ่มทหาร ส่วนความคิดที่ปรากฏผ่านอนุสาวรีย์น้อยที่สุดคือ ความคิด
ทางด้านประชาธิปไตย ภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์จึงเป็นภาพ
ของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผสมอยู่กับการปกครองในแบบเผด็จการ
ทหารที่สอดคล้องกับความคิดที่กล่าวมา ซึ่งถ้าเป็นจริงว่า อนุสาวรีย์สามารถหล่อหลอมกลม
เกลียวได้แล้ว แนวโน้มทางความคิดของประชาชนและอนุชนก็จะเป็นไปในลักษณะที่สนองตอบ
และยอมรับต่อการปกครองในระบอบดังกล่าวมากกว่าอย่างอื่น

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Public Monuments in Thailand : A Political Study

Name Mr.Piboon Hatthakitkosol

Thesis Advisor Associate Professor Dr.Sombat Chantornvong
Associate Professor Dr.somboon Suksamran

Department Government

Academic Year 1984

ABSTRACT

Monuments in Thailand which generally appear in public are modern monuments influenced by the West from the time of King Rama IV. But they gained more serious attention towards the end of the reign of King Rama V. Since then, construction of monuments became popular as evidenced by the regular increase of their number. From the high number of monuments and their public existence, it is undeniable that the role of monuments is related to the people's way of life and society.

This thesis is an attempt to study the relationship of monument construction process and Thai politics and the role of monuments on Thai society and politics, especially their role as socializing agents. During each period, the power elites have tried to construct monuments which simultaneously reflect the people's value, ideology and belief as well as theirs. This thesis also aims to study the present trends of people's thought which are influenced by the existence of these monuments all the time by

projecting a social and political reflection from these monuments.

It is clear that monument construction process is directly related to Thai politics. Monuments themselves relate to Thai politics both for gaining political interest and to socialize people. Monuments also reflect value, thought, and belief of the elites and people in the period when they were built. They can also partially reflect political conflict and changes in Thai society. As a socializing agent, the most important thought that has been reflected through monuments, is the significance of the monarchy with a special emphasis on the present dynasty. The second and third most important thoughts reflected is militarism and nationalism that is directly useful for the military. The least important political idea reflected through monuments is democracy. The Thai political and social portrait as reflected from monuments, is a picture of an amalgamation between absolute monarchy and military dictatorship in accordance with the thoughts already mention. If it is really true that monuments can serve as a socializing agents, then the people and later generation's trends of thoughts will be responsive and congruent to this regime more than anything else.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กติกิกรรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จดูต่างไ้ก็ด้วยความอนุเคราะห์ ความช่วยเหลือ และความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ สมควรประกาศนามให้ทราบดังต่อไปนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ สุรสาราช อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านที่คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์มาตลอด โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ อาจารย์ซึ่งให้คำปรึกษามาตั้งแต่การหาหัวข้อ วิธีการศึกษา และการนำเสนอ ทั้งยังช่วยเหลือในการตรวจ แก้ไข ครอบคลุมต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านเนื้อหาตลอด ถึงแม้ว่าจะมีภารกิจทางด้านการทำงานส่วนตัวอย่างมากมาโดยตลอด ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คุณสายไหม จมกตสิก แห่งกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ที่ให้ความร่วมมือในการค้นคว้าเป็นอย่างดี รวมไปถึงคุณสุทธิพันธ์ สุทรานนท์ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเอกสารเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ อย่างเป็นกันเอง

ขอขอบพระคุณอาจารย์รัชวัฒน์ สดาอาพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ช่วยเหลือประสานงานภาษาอังกฤษในบทความด้วยความเต็มใจ และขอขอบคุณบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทั้งในด้านการพิมพ์ และการให้กำลังใจ โดยเฉพาะคุณกัลยา ศรีอุทพรพงศ์

ท้ายที่สุดคือ พ่อและแม่ บุพการีที่มีความสำคัญเป็นที่สุด ผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งกำลังใจ และทุนทรัพย์ มาตลอดชีวิตของผู้เขียน โดยมีใ้หวังการตอบแทนแก่อย่างใด บุญคุณนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะตอบแทนได้หมด และถ้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์บ้าง ก็ขอยกประโยชน์ทั้งกล่าวให้กับ พ่อและแม่ของข้าพเจ้าเป็นสำคัญ.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. ประวัติความเป็นมาและความคิดเกี่ยวกับอนุสาวรีย์	8
3. ประวัติความเป็นมาของอนุสาวรีย์ไทย	14
4. อนุสาวรีย์กับการเมืองไทย : บทวิเคราะห์	63
5. ภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์	141
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	171
บรรณานุกรม	178
ภาคผนวก	182
ประวัติ	196

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1. อนุสาวรีย์แบ่งประเภทตามสถานะทางสังคมของบุคคล
ที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์..... 143
2. อนุสาวรีย์กษัตริย์แบ่งประเภทตามราชวงศ์..... 146
3. อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์แบ่งประเภทตามกิจการและ
สถานที่ตั้ง..... 153
4. อนุสาวรีย์ทหารแบ่งประเภทตามลักษณะและสถานที่ตั้งของ
อนุสาวรีย์..... 155
5. อนุสาวรีย์สามัญชนแบ่งตามสถานะทางสังคม..... 157
6. อนุสาวรีย์สามัญชนแบ่งประเภทตามลักษณะของอนุสาวรีย์..... 158
7. จำนวนของอนุสาวรีย์แบ่งตามภาคและจังหวัด..... 161-163

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย